

Zdążyć przed Panem Bogiem w pigułce

→ Geneza utworu

- Hanna Krall, w latach 70. dziennikarka „Polityki”, przygotowywała reportaż o nowatorskich operacjach serca przeprowadzanych w łódzkiej klinice. Poprosiła o sprawdzenie artykułu Marka Edelmana, kardiochirurga, a jednocześnie ostatniego żyjącego przywódcę powstania żydowskiego w getcie warszawskim. W rezultacie powstał wywiad na temat powstania opublikowany w 1976 r. w „Odrze”, a rok później w wydaniu książkowym pod tytułem *Zdążyć przed Panem Bogiem*

→ Gatunek literacki

- reportaż napisany na podstawie wywiadu przeplatany tekstami różnego typu (np. fragment wiersza *Kontratak* żydowskiego poety Władysława Szlengla, poetyckie zapiski Jurka Wilnera, opowieść o niezrealizowanym filmie Andrzeja Wajdy)

→ Elementy świata przedstawionego

- czas akcji: przeplatają się dwa plany czasowe – czas przeszły, który dochodzi do głosu we wspomnieniach Marka Edelmana (m.in. 1939 historia Żyda wepchniętego na beczkę i dręczonego przez oficerów niemieckich, 22 lipca 1942 rozpoczęcie akcji niemieckiej „przesiedlania ludności na Wschód”, wrzesień 1942 rozdawanie „numerów życia”, marzec 1943 aresztowanie Jurka Wilnera przez gestapo, wiosna 1943 powstanie w getcie – 18 kwietnia spotkanie sztabu ŻOB-u, 8 maja samobójcza śmierć grupy Anielewicza, 9 maja wyjście ocalałych bojowników kanałami na aryjską stronę, 12 maja sprawozdanie Edelmana z powstania w trzy dni po jego upadku przed przedstawicielami partii politycznych, lata powojenne – okres studiów medycznych Edelmana oraz jego praca jako lekarza, 1963 wyjazd Edelmana do Stanów Zjednoczonych i spotkanie z przywódcami związków zawodowych oraz wizyta w domu przybranych rodziców Elżuni, 1968 jedyny rok, w którym bohater nie otrzymał anonimowego bukietu kwiatów) oraz czas teraźniejszy, w którym odbywają się rozmowy dziennikarki z bohaterem
- miejsca wydarzeń: warszawskie getto (Umschlagplatz), klinika w Łodzi, Stany Zjednoczone
- bohaterowie: Marek Edelman (1919–2009, ostatni po samobójczej śmierci Mordechaja Anielewicza przywódca powstania w getcie warszawskim, członek Bundu, współzałożyciel Żydowskiej Organizacji Bojowej ŻOB, uczestnik powstania

warszawskiego, współpracownik Komitetu Obrony Robotników KOR, lekarz kardiolog), Mordechaj Anielewicz, Michał Klepfisz, Adam Czerniaków, Celina (Cywia Lubetkin), Antek (Icchak Cukierman), Krystyna Krahelska, Rywka Urman, doktor Teodozja Goliborska, Elżbieta Chętkowska, Pola Lifszyc, Frania, Tenenbaumowa i jej córka Tosia, Aga Żuchowska, Jurek (Arie) Wilner, Pola Lifszyc, Luba Blumowa i Abrasza Blum, Zygmunt (Zalman) Frydrych, Elżunia Frydrych, Zofia Wróblówna, mecenas Henryk Woliński „Wacław”, Henryk Grabowski „Słoniniarz”, Zbigniew Lewandowski „Szyna”, Mietek Dąb, pani Bubnerowa, pan Rudny, inżynier Sejdak, profesor Jan Moll

→ Kompozycja

- utwór składa się z 15 graficznie wyodrębnionych części: pięć fragmentów ma charakter rozmowy Marka Edelmana z Hanną Krall; dziesięć fragmentów jest podporządkowanych relacji odautorskiej, zawierają one różne formy wypowiedzi literackiej (opowiadanie, dialog, reportaż, wywiad, elementy pracy naukowej – badania nad chorobą głodową, informacje z innych źródeł – z rozmów z innymi osobami, np. z pacjentami Edelmana), w tej części dominuje mowa zależna, zaś główny bohater występuje w 3. osobie liczby pojedynczej, stąd narracja trzecioosobowa
- dwuwarstwowość czasu i przestrzeni: czas przeszły miesza się z czasem teraźniejszym (czas wojny i współczesność), walka o przeżycie w getcie przeplata się z zmaganiem Edelmana lekarza z chorobą, gdzie stawką również jest ludzkie życie

→ Główne wątki

- akcja likwidacji getta warszawskiego: tzw. akcja przesiedlania ludności na Wschód, która w rzeczywistości była deportacją ludzi do obozu zagłady w Treblince; zaczęła się 22 lipca 1942; jedną z 400 tys. ofiar był Janusz Korczak
- wybuch i tragiczny koniec powstania żydowskiego: trwało od 19 kwietnia do połowy maja 1943 r.; z rozkazu „kata getta warszawskiego” Jürgena Stroopa getto zostało doszczętnie spalone; kilorgu bojownikom ŻOB-u udało się przedostać kanałami na aryjską stronę
- wspomnienia i refleksje Edelmana jako człowieka, który odprowadził na Umschlagplatz 400 tys. ludzi, uczestnika i przywódcę powstania, oraz lekarza